

Analyse haiku kukai herfst 2023 thema STORM

Het stormde inzendingen. Ruim voor de deadline was het maximum van 75 inzendingen al behaald. In de late storm van november '23, Ciarán, dwarrelden helaas ettelijke, nog groene haiku's tegen de reeds gesloten deur. Vervielen deze naar de composthoop van de bureaulade? Hopelijk dienen ze daar als humus voor straks een fraaie winterhaiku.

In volle herfstkleurenpracht raasde de volgende haiku van **Fatih Bogaards** met **31 punten** als eerste door de finish:

na de storm — in een oude sloep rust de maan
--

Deze analyse is bedoeld als een blik op de werktafel van de dichters en wat daarbij dan in aantallen en inhoudelijk opvalt. Nummers verwijzen naar de ingezonden haiku.

De 75 deelnemende haiku toonden weer noeste dichtersvlucht, getuige de keur aan gebruikte technieken en gereedschappen. Sommige dichters gebruikten géén ritme, klankeffecten of stijlfiguren om hun haiku op te tuigen. Zij beschreven recht toe recht aan hun observatie of emotie zoals:

22 onweer flitst en jaagt / brengt ons samen in de nacht / mama's stoel blijft leeg

Waarom mamma's stoel leeg blijft wordt aan de lezer overgelaten.

25 wat zal ze aandoen / nu het zo waait: haar bluejeans / of toch haar rokje?

De storm wordt niet genoemd maar leidt duidelijk tot kledingkeuze-stress.

Haiku-gereedschap

Het volgende schema geeft een overzicht van enkele stijlfiguren die werden gebruikt:

Het gereedschap van de dichters:

Metafoor: natuurbeeld voor stemming of stemming als natuurbeeld	10
Woordspeling	11
Alliteratie of klankrijm	14
Personificatie	21
Seizoenswoord	22
<i>Totaal:</i>	<u>77</u>

Bij het gebruik van 'technieken' schuwden sommige dichters niet, royaal in de gereedschapskist te grijpen door verschillende technieken in een gedicht toe te passen:

43 Trek / Vele vleugels zingen / Vogels vliegen vol verlangen / Warme landen wachten

Een mix van alliteratie, metafoor, personificatie, seizoenswoord en wellicht nog een woordspeling. Ofschoon er geen regel bestaat of en zo ja hoeveel technieken er zijn toegestaan in één haiku, gebruikten de meeste dichters één of hooguit twee 'tools'.

Metafoor Dichters gaven invulling aan de haiku door een natuurbeeld op te roepen dat - zonder expliciete vergelijking - verwijst naar een bepaalde stemming. Of, beschreven een stemming in termen van een natuurbeeld. Daarin volgen zij veelal klassieke, Japanse haiku-dichters die door een blik op de natuur, de blik naar binnen richtten. "Storm" lijkt dan ook een mooie springplank voor de omschrijving van heftige emoties. Zielenroerselen zijn soms het mooiste uit te drukken met een natuurbeeld.

Soms is de metafoor wat raadselachtig zoals 11 dan weer heel duidelijk zoals 29

- 11** **Onrust in mijn hoofd / Wind raast door vele kieren / geknapte stam**
29 **De storm in mijn hoofd, / voelt het onweer naderen / Onrust in de lucht**

Woordspeling Waar haiku ook wordt opgevat als "grappig gedicht", zit de grap vaak in dubbele betekenissen of woordspelingen. "Dubbelzinnigheid" is al een genre op zich. De woordspeling kan de haiku ook een gelaagdheid geven door een eerste lezing als oppervlakkige observatie maar bij nader inzien een diepere gedachte. Zo vielen op:

- 77** **Snoeiharde wind blaast / blaadjes door mijn open raam - / herfst in volle gang**
Een gang vol herfst(-bladeren) en herfst op volle stoom...beiden even goed voorstelbaar.

50 **op de zwarte zee / in de hagel en de sneeuw / drie oorlogsschepen**
In deze haiku zit de dubbele bodem in het subtiel gebruik van wel of geen hoofdletter: waar eerst het zeewater als heel donker kan worden gelezen, volgt een geheel andere lezing als we de hoofdletters op hun plaats zetten: de storm op de Zwarte Zee die ons sinds februari 2022 bezig houdt.

De woordspeling kan ook de vorm aan nemen van een toespeling. In klassieke haiku werden vaak meer of minder bedekte toespelingen gedaan op het werk van grote meesters. Dat vergt enig vertrouwen in de algemene ontwikkeling van de lezer. Voor de 'kenners' zit juist de grap in het verrassende gebruik van een beroemd citaat:

- 9** **Blad, zwiepend in de / storm, gillend: mijn koninkrijk / in ruil voor een tak!**
Mijn koninkrijk voor een ... is een citaat van acte 5, scene 4 uit Shakespeare's Richard III: "*A horse, a horse, my kingdom for a horse!*" Het nietige blaadje wordt speels op gelijke voet gezet met de – ooit – machtige en listige koning van Engeland.

Alliteratie Meer dan de vorige 'technieken' werd dankbaar gebruik gemaakt van alliteratie of klankrijm. Traditioneel wordt geen rijm gebruikt in haiku maar draait de opzet van de haiku eens te meer om passend gebruik van klank. In de volgende haiku lijken de klankrijmen haast als vanzelf uit de pen te zijn gevloeid maar geven het gedicht net dat speelse in klank dat in woorden niet is te vangen.

- 5** **weerman vergist zich / slechts storm in een glas water / weinig wind vandaag**
54 **Dansend dwarrelen / bruine bladeren aardwaarts / en vrolijk weer omhoog**

Personificatie De metafoor werd gebruikt om een emotie te beschrijven in termen van een natuurbeeld. Of, aan de hand van een natuurbeeld, een emotie of observatie te schetsen. Door 21 dichters werd een personificatie gebruikt. Op kunstige wijze werd een menselijke intentie, gedrag, eigenschap of gevoel toegeschreven aan niet-levende elementen. Zo werd op dichterlijke wijze een betekenis gegeven aan een gebeurtenis.

Een haiku die uitpilde van de personificaties, is:

20 De gerustellende storm / De wind speelt met de verkleurde bladeren / De natuur ademt opnieuw

In elke regel woont een personificatie waarmee per regel een breedvoerige uitleg is bespaard door maar een menselijke kwaliteit aan het onderwerp toe te kennen. Jammer van die ene spelfout.

In de volgende haiku wordt een beeld gegeven van een (half gezonken?) sloep. Daarin weerspiegelt wellicht het water op de bodem van de sloep, de maan aan de hemel. Zo'n ruime omschrijving van het beeld is bekort door de maan in de sloep te laten 'rusten' als was het een hondje in zijn mand,

27 na de storm — / in een oude sloep / rust de maan

Zuinig maar treffend gebruik van de personificatie lees je in:

26 bladeren ruisen / en takken dirigeren / in prestissimo

De storm is hier impliciet maar overduidelijk heftig aanwezig.

Seizoenswoord Heel 'Japans' is het gebruik van een sleutelwoord dat het jaargetijde of de tijd van de dag aangeeft. Het thema voor deze kukai was 'storm'. Veel dichters gingen er als vanzelfsprekend vanuit dat dit vooral een herfstangelegenheid is. Met de 22 gebruikte 'kigo' of seizoenwoorden, werd merendeel verwezen naar herfst dan wel bladeren. Omdat de aandacht wellicht meer uitging naar het verbeelden van de storm, lijkt niet zo breed gezocht te zijn naar een seizoenwoord.

Kigo	n
blad, bladeren	8
herfst, herfst-	8
diversen	6

In zes van de 22 gevallen werd echter op originele wijze, verwezen naar het seizoen.

De unieke sleutelwoorden betroffen:

paddenstoelen
Zomertijd eindigt
Trek
hagel en de sneeuw
grimaspompoenen
bomen kaler

In de volgende haiku werd zo een seizoenwoord (de pompoen) gecombineerd met een dichterlijk nieuw woord (neologisme) met een personificatie: het als een spook staren van een uitgeholde pompoen.

51 grimaspompoenen / staren onafgebroken / in 't windstille oog

Tot slot:

Zo vlogen weer snel 75 haiku door de storm de lezers tegemoet. De rijke oogst getuigt van een kennelijk groot plezier bij de dichters in het schudden aan de takken van hun verbeeldingsvermogen. Voor wie hoge punten scoorde, een felicitatie. Voor wie geen of maar weinig noten op de zang vingen: dat is géén absoluut kwaliteitsoordeel, want over smaak valt uiteindelijk niet te twisten. Hopelijk droeg deze analyse bij aan herbevestiging of verdiept plezier in de kunst van de haiku .